

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE SAYI ADLARI VE KULLANILIŞLARI

Zeki KAYMAZ

Türkçede kullanılan sayıları ilk olarak GökTürk karakterli metinlerimizde görüyoruz. Eski Türkçe devresinde sayılar için şu özellikleri verebiliriz:

- I- Asıl sayı isimleri: *bir, eki, üç, dört, biş, altı, yeti, sekiz, tokuz, on, yigirmi, otuz, kırk, elig, altmış, yitmiş, sekizon, tokuzon, yüz, biñ ~miñ, tümen, yüc miñ.*
- II- Birleşik Sayılar: sayıların sayılışında 'bir üst onlu' sistemi kullanılır 11'den 90'a kadar önce birler hânesine bir sayı, takiben istenilen onlunun bir üstündeki onlu söylenir: "kanım kagan *yeti yegirmi* erin taşıkmiş" (Költigin I, D 11)'17'erle'; "biçin yıka *yeti otuzka*" (Költigin I, D 15)'27 yaşında'.

Bu sistemin dışında 30 dan yukarı olan sayılarda 'artuki' sözünü ekleyerek rakamı oluşturma şekli de kullanılmıştır: "kırk *artuki yeti* yolu sülemiş" (Költigin I, D 15) '37 defa', iki sistemin bir arada kullanıldığı örnekler de vardır: "*biş yüz artuki eki otuzunç* yıka" (Manichaicha 12-15)'522 yılında'.

- III- Sıra sayı adları: *ay ilki, ilki, baştınki* 'birinci' ve *ikinti* 'ikinci' den sonrakiler için + Inç kullanılır. *üçünç, bişinç, onunç* vb. "lagzın yıl *bişinç* ay eti otuzka yog ertürtüm" (Bilge Kağan G, 10)
- IV- Üleştirme sayı adları: +Ar ile yapılır. *birer, ikirer, üçer* vb. Ayrıca yanlış bölünme ile +rAr: *yetirer, altırar* vb.
- V- Yaklaşık sayı adları: a. sayı tekrarı ile: "*eki üç biñ sümiz*" (Tonyukuk G, 7) 'iki üç bin kadar'. b. + çA ile: "*eligçe er tutdumuz*" (Tonyukuk II, B 7) 'elli kadar'
- VI- Topluluk sayı adları: +AgI(n) ile: *biergü, ikegü, yüzegü* gibi. "*üçegün kabışıp sülelim*" (Tonyukuk I, D 4); "eçim ka/gan ili kamşag boltukınta bodan ilig *ikegün* boltukınta İzgil bodan birleşünüşdümüz" (Költigin K, 3).

Taṅgri bilür / anī kim yaşarurlar / yimä / anī kim açuq āşkārā qılurlar which Eckmann translates as ‘Certainly God knows what they hide and what they do openly and publicly’²¹. Also in this example, *açuq* occurs as the first element of the phrase. The Shushter copy of the *Muqaddimatu’l-adab*²² contains the Khorazmian Turkic gloss *açuq durust qıldı sözini* as the explanation of one single phrase where *açuq* occupies the first position²³. An important example occurs in the Uyghur translation of the *Suvarnaprabhāsa*²⁴. The phrase *açuq adırtlıg* is used in the following sentence: *Adınlar köngülin biltäci açuq adırtlıg körtäci* ‘He must know other people’s hearts, he must distinctly see them’. The *Säkiz Yükmäk*²⁵ also provides testimony of the use of this phrase in *Açuq adırtlıg bilgäli uqğalı yarayur ücün* ‘So that it be appropriate for knowing and understanding it distinctly’²⁶. It is common to all the examples above that their meanings are not affected significantly by removing *açuq*, the first element of the phrase: *Taṅgri bilür ... anī kim āşkārā qılurlar* ‘God knows ... what they reveal’, or ... *durust qıldı sözini* ‘he corrected his words’, or ... *adırtlıg körtäci* ‘he must distinctly see’, and ... *adırtlıg bilgäli* ‘for knowing it distinctly’, in essence, mean the same thing as with the addition of *açuq*. If we remove *āşkārā*, *durust*, and *adırtlıg*, the second elements of the pairs, from the above sentences, *açuq* will not be sufficient to convey the intended meaning: *Taṅgri bilür anī kim açuq ... qılurlar* ‘God knows what they make open’, *açuq ... qıldı sözini* ‘he made his words open’ *açuq ... körtäci* ‘he must see it clearly’, *açuq ... bilgäli* ‘for knowing it thoroughly’ are not specific enough or, as compared to the original versions, even point in a different direction.

It is obvious that in the pairs considered above the second element carries the main sense. The examples also show that *açuq* is always the first element of the pair, and that there are no variants of the pairs discussed in which the order of the constituent words would be reversed, i.e., we do not have pairs such as **āşkārā açuq*, **durust açuq*, or *adırtlıg açuq*. It follows, then, that the role of *açuq* in the phrases we are considering is secondary, and that its position and function are determined by the second element, not by any other part

21 For a few textual problems in the edition see A.J.Z. Bodrogligeti, “J. Eckmann, Middle Turkic Glosses of the Rylands Kiran Translation,” *IJMES*, 11 (1980), pp. 130–134.

22 Recently published by N. Yüce, *Ebu’l-kāsim Cārullāh Mahmūd bin Muḥammad bin Aḥmed ez-Zamaḥsari el-Hvārizmī, Mukaddimeti’l-Edēb.* Ankara, 1988.

23 *Op. cit.*, p. 31, 5:2.

24 Nadelaevy, p. 7a.

25 W. Bang, A. von Gabain, and G.R. Rachmati, “Türkische Turfantexte VI. Das buddhistische Sutra *Säkiz Yükmäk*,” *SPAW* 1934, X. pp. 92–192.

26 *Op. cit.*, note 383.

of the sentence in which it occurs. Its function is that of an adverbial modifier serving to intensify the meaning of the second element. *Açuq*, as it appears in these examples, could be best described as an intensifier of limited distribution used only with a group of specific words.

The combination of *açuq, yaruq*, from an associative relationship in stylistic conventions through appearing as twin-words with coordinated or converging meanings, developed into a structure of modifier + head and reached the level of lexicalization at that stage. As it appears in Yūsuf Amīrī's *The Bang and the Wine* and in his *Ten Love-letters*, *açuq yaruq* is one lexeme with adverbial ('quite manifestly') or adjectival ('quite clear') meanings.

Data from Modern Uzbek support this view. Borockov's Uzbek-Russian dictionary²⁷ includes *o'ciq-oydin* as separate entry with reference to *o'ciq* 4, where it is explained as 1. 'perfectly obvious; manifest; 2. 'obviously'; 3. 'frank, candid'; 4. 'frankly, candidly; directly';²⁸. Ma'rufov's explanatory dictionary²⁹ has *o'ciq-yoruğ* as separate entry with reference to *o'ciq-oydin* as its synonym. *O'ciq-oydin* is explained here as 'quite clear', 'doubtless' with illustrations such as *o'ciq-oydin masala* 'a clear issue', *o'ciq-oydin cavob* 'a clear answer', or 'open, straight' as in *o'ciq-oydin gap* 'straight talk'³⁰. As their definitions and the attached illustrations show, *o'ciq-oydin* and its synonym *o'ciq-yoruğ* are full-fledged lexical items and can occur in the function of adverbs and adjectives.

The existence of *o'ciq-yoruğ* in Modern Uzbek with the characteristics it had in *The Bang and the Wine* and in the *Ten Love-letters*, is another proof³¹ of the close ties that exist between this language and the language of the classical literature of the Central Asian Turks.

27 A.K. Borovkov, and others, *Uzbekso-russkii slovar'*. Moscow: The State Publishing House of Foreign and National Dictionaries, 1959.

28 *Op. cit.*, p. 310b.

29 Z. M. Ma'rufov, *Uzbek tilining izohli lughati*. Vol. 1-2. Moscow: The Publishing House "Russki: azyk", 1981.

30 *Op. cit.*, p. 533a.

31 The same conclusion was reached in a historical analysis of another lexico-grammatical item of Amīrī's "The Bang and the Wine". See, A.J.E. Bodrogligeti, "A Participle for Curses and Good Wishes: The Roots of an Uzbek Phenomenon in Yūsuf Amīrī's "The Bang and the Wine," *U.A.Jb.* 63 (1991), pp. 000

Türkiye Türkçesinde sayıların bu gün kullandığımız şekilleri ise Eski Anadolu Türkçesine dayanmaktadır. Fakat Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde geçen sayılara göz atıldığında bu gün kullandığımız şekiller yanında, oldukça değişik kullanılışlar da dikkati çekmektedir. Bu değişik kullanılışlarda Eski Türkçede kullanılan şekillerle de paralellikler görülür. Ancak bazı şekiller yalnız Eski Anadolu Türkçesi devresine aittir ve bu güne kadar gelememiştir. Şimdi örnekleriyle tespit ettiğimiz bu şekilleri görelim.:

I- Asıl sayı adları: Asıl sayı isimlerinde herhangi bir değişiklik sözkonusu değildir:

- bir* : kadim Allah ezeldür hem ebeddür
bir ü yegâne vü ferd ü sameddür (H.F. 22)
- iki* : oğul atanuñ yetüridür, *iki* gözinüñ biridür. (D. Kor. 3-13)
- üç* : andan *üç* günde bir gez orucın açardı (Tev. Ev. 8a. 9)
- dört* : haremün iç yüzi *dört* kat kemerdür
ki taş yanı tolayı külli şardur (Ki. Ev. Me. Şer. 3a-40)
- beş* : bu *beş* hissile *dört* erkân hicâb oldı sana Hakdan
hakki istersen elden ko bu *beş* hissile erkânı (Mec. Nez. 1-31).
- altı* : melikzâde eyitdi: dimişlerdür ki bir ulu pazişâh varıda, *altı* oğlı
varıda. (Mrzb. 7a. 4)
- yidi-sekiz* : kıyas eyle işbu kadar iy 'aziz ki *yidi* gök anunılayıdı *sekiz* (Sü. Nüev. 278-9)
- dokuz* : elin yüzün yumadın *tokuz* hazlammaç bir külek yoğurd gözler.
(D. Kor. 7.12-13)
- on* : çu Mekmeden geüben yola düştük
biz *on* günde Medeniye irişdük (Ki. Ev. Me. Şer. 2b. 21)
- yetmiş* : gördi bir koca teni za'if yaşı *yitmiş*, ömri âhirine irmiş bir bağçe-
de ağaç diker. (Mrzb. 67a. 9-19)
- yüz* : oğlan eyitdi: elil dost buldum ki her biri *yüz* hünerile ârâste.
(Mrzb. 15a. 6)
- biy* : beşâret veren anun visâlin cân verem müjde
n'ola *biy* cân fidî etse dileyen kişi cânânı (Mec. Nez. 2-32)

Asıl sayılardan *on biy* için Eski Türkçedeki gibi 'tümen' kullanılmış ve hatta *tümenâi* şekliyle çokluk hâle de getirilmiştir:

ecel irdi girdi yire şâhımız
 göğe çıktı feryâdumuz âhımız
 saça Tanrı versün *tümen* yaş bu gün
 anuy yasını eyledük uş düğün (Süh. Nev. XIV. 235)
 agayıldan *tümen* koyun virgil. (D. Kor. 18-1)
tümen : ol kasabaya denüz ki kazası yüz pâre kadar kurayı müş-
 temil olan, cem'i *tümenât* gelir. Ba'zılar indinde lûgat-ı mezbure
 Türkîdir. (Büt. XVIII. 194)

tümen'den büyük sayılar, *tümenin* diğer sayılarla kullanılmasıyla kurular:
 garazsuz başınun terkin ura mı
tümen biñ çeriye تنها gireni (Deş. XVI. 251.2)
 dağıdıp *yüz biñ tümen* saf leşkerin cem'iyetin. (lâmî XVI.9)
toksan tümen genç oğuz sohbetine dirilmiş-idi. (D. Kor. 122-12)

II- Birleşik sayılar: Birleşik sayıların kullanılışında bu gün kullandığımız şekil esas olmakla birlikte, Eski Türkçede gördüğümüz *artuktı* kelimesi ile yapılan sayıların kuruluşuna benzer şekillerle karşılaşmaktayız. Bunlarda *artuktı* yerine *vü* veya *dahı* kelimeleri girmekte ve sayı teşkil edilmektedir:
 ... pes Tanrı Ta'alâ anın cezâsın Benî İsrâile İle-i Mecus'u musallat kıldı kim Benî İsrâil'in uluların kırdı *yüz biñ dahı yigirmi biñ* kişi bulu aldı. (Enb. XIV. 799)

yüz biñ vü yigirmi dört biñ znbiyâ
 dört yüz kırk dört şüyuh ü evliyâ (Garib. 16 a.8)
 gün togunca *yigirmi vü üç* yıl
 oldu bu hâl sarih ne mübhem (Me. Kud. 107b. 1885)
yitmiş iki vü altı yüz yitdi
 hem bu yolda Celâl-i din gitdi (Me. Kud. 57b. 993)

Bununla birlikte *vü* ve *daha* kelimeleri olmaksızın kullanılan tekiller de vardır:

... ve *dahı yüz biñ yigirmi dört biñ* peygamberler yüz on üç mürse . (Tez. Ev. 2b. 90-91).

yitmiş üç yüz biñ mukarrebler başa
 tarrakû diyü geldiler gurraşa (Ah. Kıy. 321)

Yüz binden büyük sayılara ihtiyaç duyulduğunda *tümen* buna cevap verememiş, *kez* veya *kerre* sözlerinden faydalanma yoluna gidilmiştir:

Bir milyon: *kez* ve *kerre* sözleri *biñ kez biñ* ve *on kez yüz biñ* gibi iki şekilli kullanılmıştır:

- a. çun sabah oldu Fir avn atlandı, bilesinde *biñ kez biñ* ve dahiki yüz biñ kişi vardı (Leys. Ar. XV. 443)
... everip Bektimür Şaki'nin kızını
ahverdiler, *biñ kez biñ* filorilik cihaz yazdılar. (Kesir, XV. 246. I)
- b. *on gez yüz biñ* filorilik ulûfeye tutulmuş leşker koştı. (Kesir, XV. 13)
on kerre yüz biñ sabâ-suret esb-i tâzilere su vermek için. (Ev. XVIII. 36)
... evvelâ havas-ı mir-i mirân-ı Rumeli *on bin kere yüz biñ* akça olur kâmil. (Ev. XVIII. 176)

Bu örneklerin dışında Eski Türkçedeki *tokuzon*, *sekizon* vb. şekillerle benzerliği olan örnekler de vardır:

- bir ü *biş on* u yüz kişi sorsañ
bunların hâli nicedür görseñ (Me. Kud. 29b. 513)
bir ü *biş on değül* diyem vasfın
nice bulmuş bular makâm-ı kemâl (Me. Kud. 116b. 1962)
... girçeklerün *üç otuz on* yaşını toldursa yig. (D. Kor. 4-12)
... *üç otuz on* yaşuñuz tolsun (D. Kor. 4-13)

III- Sıra sayı adları: Eski Anadolu Türkçesinde + (l)ncl ekiyle görülür: *üçünci* gün (H. Ş. 2356), *ikinci* perdeyi (H. Ş. 964) vn. Bu ekte başka şu şekilleri görmekteyiz:

- a. + (l)İç: eski Türkçedeki kullanılışla paralellik gösterir:
kimi kim dilesen katına getir
senün ile arhalaşuban *ikinç*
elim Şâh-ı Çinden nite kala tuç (Sü. Nev. XIV. 286)
... miras böle mi bölmeye mi ve *altınç* niçe er durur kim miras bulurlar hilafsuz ve *yidinç* kaç uragut durur miras bulurlar. (Ki. Fer. 64b. 6)
'birincisi' anlamına *birisi* şekli de bulunmaktadır:
... anın *onbirisi* hâşâ uğurluk eylemeklikdir. On ikincisi hamr içmek, içenler de deyiser vay. (Muham. ŪVX. 425)
- b. + lAyln (~ +ledin, +leyden, +leydin):
... gerü *ikileyin* dönder gözünü birbiri ardınca göğe bak. (Tebareke XIV. 48-2)
... savaş *ikiledin* başnaldı, Müslümanlar katı turdılar. (Fütuh. XIV. 9)

... Melik Nu man Antere *ikileyden* çok atâ etti. (Anter, XIV. 9)

IV- Üleştirme sayı isimleri: Eski Anadolu Türkçesinde +(*ş*) Ar eki ile teşkil edilir. +*Ar* ekiyle olması gereken *dörder* yerine *dörtşer* şeklinde bir örnek vardır:

şular kim bunların kaydın yidirler

bulusar *dörtşer* cennet didiler (Muham. XV. 358)

Bu ekin dışında değişik kullanılışlar ise şunlardır:

a. Sayının eksiz tekrarı ile:

... göjenin ini kapısından tâ yılan inine değin değme yerde bir balık bırakıl, ol göjen anı *bir bir* yeyü yılan kapısına gele. (Kel. XIV. 57-1)

... gerek ise *bir bir* gelün gerek ise *on on* gelün gerek ise *yüz yüz* gelün (Anter. XIV. 618)

on kardaşım ile geldüm ben uya

iki iki vardılar her kapuya (Yüz. Şeyd. XIII. 70)

b. Sayıya +*In* ~ +*Im* eklenmesiyle:

kamüsü anda *ikin ikin* olur

Bünyamin anda yalnızcak kalur. (Yüz. Şeyd. XIII. 76)

... Âdemiler *ikin ikin* ilerü gelüp davaların söyleyüp hüküm dile-diler. (Enb. XIV. 635)

... eyit yâ Muhammed bu kâfirlere bedürüstî ben size vaz u na-sihat ederim bir kelime ile ki *ikin ikin* turasız. (Leys. Ar. XV. 281)
âşıklara ne diyen aşk haberinden şirin aşk ile dinler isen söyleyen
bizim bizim (Yûnus Div. 124-1)

... eğer kullukçularımı deresin, *birin birin* kamusım sına yasım. (Kel. XIV. 163-2)

birin biri) çıkıp taşra varınız

olun hazır yolunuzu görünüz (Dah. XIV. 33-1)

... uzatmayalım sahabeler *birin ikin* göçtüler.

(Si. Da. XIV. 491-2)

... *birin ikin* gelüp Sultanun önünde yer öptüler.

(Ta. Sel. XV. 46-2)

sarı edik giymiş koncu kısarık

gidiyor da *birim birim* basarak (Kara. XVII. 116)

Bu şekillere benzer olarak ayrıca *bir birin*, *biri bir* gibi şekiller de vardır:

... zağ kendi kıssasın, şol aradan kim göğercinlerin suyunca var-
mış idi ve sıçanın görklü ahdin buları kurtarmak içinde görmüş
idi, kamusun bir *birin* aydıvirdi. (Kel. XIV. 84)

boğunlardan kesin barmaklarını
yarınız *bir birin* tırnaklarını (Şeh. Ş. XVI. 579)
söz önüş *biri bir* buları kırdı
teninde başların cümle ayırdı (Dah. XIV. 101-8)

V- Yaklaşık sayı adları: +*LArca* ekiyle teşkil edilir. Bunun dışında sadece sayının tekrarı ile de sayılara bu anlamın kazandırıldığı görülmektedir:

ey bir selâm ile andın çü Ahmedî
Darü s-Selâmdan sana *biş bin* selâm ola (Ah. Pş. XV. 59)
Satvetinüñ yeline *biş biş* Süleyman mûrçe
Rahmetinüñ hânına tâvus-ı kudsîler meges (Şeyhî. XV. 2)
zamanunda bana kim bakar erdi
eksüksüz bar erdi *miş miş* erüm (Beh Had. 144a)
sağısta her birinden virdü *yüz yüz*
ki sahra anun ile toldu düpdüz (İşk. 234a. 6036)¹

VI- Topluluk sayı adları: Eski Türkçedeki +*Agü* şekli 'bir kimse, başkası' anlamındaki *biregu* de arunmuştur:
... eğer *biregünüñ* dişi yinse, am dişe yapıştırırsa yinmekten kalur.
(Edviye. XIV. 8)

¹ Dede Korkut hikâyelerindeki Salur Kazan'ın tutsak olup oğh Urüz Çıkardığı Boyı'nda geçen

Bin bin erden yağı gördüm-ise öyünüm didüm
Yigirmi bin er yağı gördüm-ise yiylemedüm
Otuz bin er yağı gördüm-ise ona saydum
Kırk bin er yağı gördüm-ise kıya bakdum
Elli bin yağı gördüm-ise el virmedüm
Altmış bin yağı gördüm-ise aytışmadum
Seksen bin er gördüm-ise segsenmedim
Toksan bin yağı gördüm-ise tonanmadum
Yüz bin er gördüm-ise yüzüm dönmedüm
Yüzü dönmez kılıcı ele aldum. (D. Kor. 277. 1-6).

bin bin sözü milyon olmayıp yaklaşıkkk bildiren 'binlerce' anlamında olmalıdır. Zaten ibarelerde geçen sayıların düzeni de bu şekilde olduğunu göstermektedir.

bulunur hak ana kuru eğer yaş *biregü* kılsa hak zikribi (Hur. XIV. 73)

+ *AgU* şeklinden gelişen + *Av* şekli de vardır. Yine topluluk anlamı veren + *(i)le+si* ile kurulan şekiller de görülür.

div, dūnya, nefis takı hem düşmönün *üçevlesi*
zinhâr birme boynun düşmana sen, darlu cân sinden alınça (Beh. Had. 168)

Beşir Büşra *ikilisi* kova aldı
kuyunun orasına hazır geldi (Kıs. Yüs. 35)

VII- Kesir sayı adları: Onda dört, altıda bir gibi kesir sayılarında lokatif eki + *dA* nın ilk sayıyla birlikte kullanılması esastır. Ancak, bunun dışına çıkan daha değişik şekillerini görmek mümkündür.

a. *Lokatifin sona alınmak şekli* :

corulursa *dörtü onda* hiç yalan tanukluğu
yiltenüben vardı mı ya eyledi mi el-Iyaz (Muham. XV. 325)

b. *Lokatif yerine ablatif kullanma şekli* :

eğer deyeler şükrünü yer yerin
demeyeler bellü *binden birin* (Fer. XIV. 75)

... 7 uragutına heştiyek ya ni *sekizden bir* vireler. (K. Fer. 61b.7)
sınıktırmıştı kâfir leşlerini
din kurtarmayup *binden birini* (Hadidî XVI. 124)

c. *Datif yerine lokatif kullanma şekli* :

... bu mal ülüşi aslı üç *ülüden böle*. (K. Fer. 61b.4)

VIII- *Başka dilden sayı adlarının kullanılışı* : Çok fazla olmamakla birlikte, Farsça ve Arapça bazı sayı adlarının kullanıldığını görüyoruz. Bu kelimelerin sıralamada kullanılan şekillerine de rastlıyoruz:

yek : *yek* dânesin cihan sadefinde güher bilgi
iy bî-bedel yetim anuñ için dinür sana (H. Ş. 518)

dü : ây oldı bir işâretten *dü* nîm
seyr kıldı şark u garbı hem *dü* nîm (Garib. 13b. 9)

hezâr : peş açdı ağzını Şavur-nakkaş
hezârân reng ile oldu güher-pâş (H.Ş. 999)

mesnâ : iki iki (Bab. XVI. 2-52)

yigân yigân : (Ni metî XVI. 645) 'birer birer'

dükân dükân : ikin ikin (Şamil, XVI. 441) 'ikişer ikişer'

Bu şekiller yanında Türkçe ve Farsça sayı adlarının beraber kullanıldığı örnekler bulunmaktadır:

sensüz uçmakta bohça men senün vasluñ birle

sevgülüdür tamu içre miñ *hezâr* yıl kalsa men (Beh. Had. 121a)

hezârân biñ cihan u cân u erkân

temâmet bu denizde gark u hayrân (H.F. 775)

SONUÇ

Eski Anadolu Türkçesinde, örneklerden de anlaşılacağı üzere, Eski Türkçenin bazı özellikleri korunmuş (meselâ: +*nç* eki gibi), bazıları daha da genişletilmiş (meselâ: birleşik sayıları teşkil etme gibi), bazıları da tamamen Eski Anadolu Türkçesinin kendi yapısına has gelişmeler sonucunda ortaya çıkmıştır (meselâ: +*In* ~ +*Im* ekleriyle kullanılan şekiller).

Türkiye Türkçesiyle karşılaştırdığımızda yine bazı şekillerin günümüze kadar gelmemiş olduğunu görmekteyiz. Sadece Eski Anadolu Türkçesi adına ait olan çalışmamızdaki bütün bu örnekler, dildeki ihtiyaçların nasıl karşılandığını ve bir dilin tarihî seyri içindeki gelişmesini gözler önüne serecek özelliktedir.

KISALTMA VE KAYNAKLAR

Tarama Sözlüğü (TDK Ankara 1963-1974, 7 cilt) nden alınanlar:

Ah. Pş: Ahmet Paşa Dîvanı, *Anter.*: Anternâme, *Bür.*: Bûrhan-ı Katı Tercümesi, *Dah.*: Dâstan-ı Ahmed Haramî, *Deş.*: Et-Tuhfetü s-seniyye, *Edviye.*: Edviye-i Müfredê, *Eûb.*: Kısas-ı Enbiya, *Ev.k* Evliya Çelebi Seyahatnamesi, *Fütuh.*: Fütuhu ş-Şam tercümesi, *Hadidî.*: Tarih-i Âli Osman, *Hurş.*: Hurşid ü Ferahşâd, *Kara.*: Karacaoğlan, *Kel.*: Kelile ve Dimne, *Kesir.*: Tarih-i İbni Kesir tercümesi, *Lâmiî.*: Lâmiî Divanı,

Leys. Ar.: Tefsir-i Ebilleys tercümesi, *Muham.*: Muhammediyye, *Ni meti*: Lûgat-i Ni metullah, *Süh. Nev.*: Süheyl ü Nevbahar, *Şamil.*: Şamiül l-lûga, *Şah. Ş.*: Şehnâme tercümesi, *Şeyhî Şeyhî Divanı*, *Ta. Sel.*: *Tarih-i Al-i Selçuk tercümesi*, *Tebâreke.*: Tebâreke Tefsiri, *Yüz. Şeyd.*: Yusuf ve Zeliha.

Diğerleri: *Ah. Kıy. Ahvâl-i Kıyâmet*, *Beh. Had.*: Behcetü l Hadâ ik fî Mev ize-ti'l-Halâik, *D. Kor.*: Dede Korkut, *Garib.*: Gaaribnâüem, *H.F.*: Hurşid-nâme, *H.Ş.*: Hüservü Şirîn, *Işık.*: Işk-nâme, *Ki. Ev. Me. Şer.*: Kitabü Evsaf-ı Mesacidi'ş-Şerife, *K. Fer.*: Kitab-ı Ferâiz, *Me. Kdu.*: Menâkıbu'l-Kudsiyye fî Menâsibi'l-ünsiyye, *Mec. Nez.*: Mecmu'atü'n-nezâ'ir *Mrzb.*: Marzubân-nâme, *Yunus Dîv.*: Yûnus Emre Dîvânı.